

Izveštaj o realizaciji Strategije razvoja hraniteljstva u Crnoj Gori

2012 – 2016, za period 2014 godine

Ministarstvo rada i socijalnog staranja je od 2011. godine intenziviralo reformu sistema socijalne i dječje zaštite kroz projekat „Reforma sistema socijalne i dječje zaštite: Unapređenje socijalne inkluzije“, a zatim i kroz tekući projekat „Nastavak reforme sistema socijalne i dječje zaštite“.

Jedan od osnovnih ciljeva reforme, odnosno deinstitucionalizacija, blisko je povezana sa razvojem hraniteljstva.

U skladu s ciljevima reforme, u martu 2012.g. Vlada Crne Gore usvojila je Strategiju za razvoj hraniteljstva u Crnoj Gori koja se odnosi na period 2012-2016, kojom su utvrđene aktivnosti, odgovorni akteri, vremenski okvir i finansijski resursi.

Polazeći od činjenice da je razvoj hraniteljstva u Crnoj Gori dio reformskih procesa u sistemu socijalne i dječje zaštite, jer se odnosi na zaštitu prava djece i mladih kao najosjetljivije grupe, metodološki pristup ove Strategije je reformski, inovativan, savremen, realan, i participativan.

Strateški pravci strategije su:

- Reforma sistema zaštite djece bez roditeljskog staranja i razvoj hraniteljstva kao manje restriktivnog oblika zaštite;
- Izgradnja sistema kvaliteta zaštite djece bez roditeljskog staranja i unaprjeđivanje hraniteljstva;
- Uspostavljanje efikasnog sistema finansiranja hraniteljstva.

U okviru **prvog strateškog pravca** koji podrazumijeva reformu sistema zaštite djece bez roditeljskog staranja i razvoj hraniteljstva kao manje restriktivnog oblika zaštite, definisan je set opštih i specifičnih ciljeva. Kao primarni cilj predviđeno je ostvarivanje prava svakog djeteta na život u porodičnom okruženju i to, prije svega, kroz unapređenje zakonodavne regulative za hraniteljstvo, odnosno stvaranje zakonskog osnova za razvoj hraniteljstva.

Donošenjem novog Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, realizovana su opredjeljenja, koja podrazumijevaju, između ostalog, podsticanje razvoja raznovrsnih i uvođenje novih usluga socijalne i dječje zaštite u zajednici i uključivanje u sferu pružanja usluga što više različitih aktera.

Precizirane su vrste porodičnog smještaja - hraniteljstva i to: standardni smještaj; smještaj uz intenzivnu ili dodatnu podršku; urgentni smještaj i povremeni smještaj. Predloženo je da se djetetu mlađem od tri godine života ne obezbjeđuje smještaj u ustanovu, osim izuzetno ako za to postoje naročito opravdani razlozi, uz prethodnu saglasnost nadležnog organa državne uprave.

Zakonom je predviđeno propisivanje minimalnih standarda za pružanje usluga socijalne i dječje zaštite. Minimalni standardi omogućavaju da se usluge na teritoriji Crne Gore pružaju i razvijaju na ujednačen način. To znači da usluga u svim mjestima u kojima se pruža mora zadovoljiti isti minimum standarda.

Izradom podzakonskog akta omogućena je izgradnja sistema kvaliteta zaštite djece bez roditeljskog staranja što je predstavljalo cilj **drugog strateškog pravca** koji je definisan Strategijom. Pravilnikom o hraniteljstvu definisani su standardi koje je pružalac usluge porodičnog smještaja -hraniteljstva dužan da obezbijedi korisniku.

Definisanje minimalnih standarda obezbijedilo je kvalitet u pružanju usluga, ujednačavanje stručnih stavova, usvajanje novog pogleda na dobrobit djece u sistemu socijalne zaštite i stvaranje optimalnih uslova za odrastanje djece.

U sklopu **trećeg strateškog pravca** predviđeno je uspostavljanje stabilnog i efikasnog sistema finansiranja hraniteljstva u Crnoj Gori. Pravilnikom je utvrđen iznos mjesečne nadoknade troškova smještaja kao i troškova za rad pružaoca usluge.

Izrađen je i **program obuke za buduće hraniteljske porodice**, izrađen i publikovan **Vodič za hranitelje** i izradene **Smjernice za zaposlene u centrima za socijalni rad** za primjenu propisa iz Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti i Pravilnika o hraniteljstvu.

Kampanja Vlade Crne Gore "Svako dijete treba porodicu" uz podršku UNICEF-a i Delegacije Evropske unije, koja je u septembru 2013.g. pokrenuta u cilju promocije osnovnog ljudskog prava svakog djeteta na život u porodici, trajala je do 31. marta 2014.g. Pomenuta kampanja imala je za cilj da se poveća broj hranitelja u Crnoj Gori i tako smanji broj djece u institucijama i da se podigne svijest o osnovnoj ljudskoj potrebi i pravu svakog djeteta da raste u toplom porodičnom okruženju.

Tokom kampanje, svi centri za socijalni rad u Crnoj Gori organizovali su različite promotivno-informativne aktivnosti za zainteresovane građane i potencijalne hranitelje. Kontinuiranim aktivnostima tokom i poslije kampanje postignuti su značajni rezultati. Nakon kampanje, nastavljene su različite aktivnosti na razvoju kampanje ali sa manjim medijskim intenzitetom.

Tokom juna 2014.g. uz podršku UNICEF-a, organizovane su praktične obuke za hranitelje koje su prema novim propisima obavezan dio procjene hranitelja. Centri za socijalni rad su kontinuirano promovisali hraniteljstvo i pravo djeteta na život u porodičnom okruženju kroz različite aktivnosti.

Najznačajniji rezultat ove kampanje, kao i aktivnosti koje su uglavnom centri za socijalni rad sprovodili poslije kampanje, tokom cijele 2014. godine, je porast broja djece koja su smještena u hraniteljske porodice, a naročito broja djece koja su smještena u nesrodničke hraniteljske porodice. Krajem 2014.g. broj djece u nesrodničkim hraniteljskim porodicama je 200% (ili 3 puta) veći u odnosu na period prije početka intenzivnog rada na razvoju hraniteljstva, odnosno prije kampanje. Takođe, krajem 2014.godine ukupan broj nesrodničkih hraniteljskih porodica je bio 32 , a što je ujedno broj za 220% (ili 3.2 puta) veći u odnosu na period prije kampanje.

**IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI STRATEGIJE RAZVOJA HRANITELJSTVA U CRNOJ
GORI 2012-2016,**

ZA PERIOD 2014

Podgorica, maj 2015.godine

Ministarstvo rada i socijalnog staranja je od 2011. godine intenziviralo reformu sistema socijalne i dječje zaštite kroz projekat „Reforma sistema socijalne i dječje zaštite: Unapređenje socijalne inkluzije“, a zatim i kroz tekući projekat „Nastavak reforme sistema socijalne i dječje zaštite“. Reforma se sprovodi uz tehničku podršku UNICEF-a i UNDP-a, a iz finansijskih sredstava EU (IPA 2010 i IPA 2014) i sredstava Vlade Crne Gore koja je u cilju nesmetanog nastavka reforme za period avgust 2014. do decembar 2015. izdvojila 350000 EUR.

Jedan od osnovnih ciljeva reforme, odnosno deinstitutionalizacija, blisko je povezana sa razvojem hraniteljstva.

U skladu s ciljevima reforme, u martu 2012.g. Vlada Crne Gore usvojila je Strategiju za razvoj hraniteljstva u Crnoj Gori koja se odnosi na period 2012-2016, kojom su utvrđene aktivnosti, odgovorni akteri, vremenski okvir i finansijski resursi.

Strategija se oslanja na već usvojene ciljeve u Strategiji razvoja sistema socijalne i dječje zaštite i usvojene principe reforme u ovoj oblasti, a takođe je u skladu sa opštim reformskim tokovima u Crnoj Gori i procesima njenog približavanja Evropskoj Uniji.

Polazeći od činjenice da je razvoj hraniteljstva u Crnoj Gori dio reformskih procesa u sistemu socijalne i dječje zaštite, jer se odnosi na zaštitu prava djece i mladih kao najosjetljivije grupe, metodološki pristup ove Strategije je reformski, inovativan, savremen, realan, i participativan.

Strateški pravci strategije su:

- Reforma sistema zaštite djece bez roditeljskog staranja i razvoj hraniteljstva kao manje restriktivnog oblika zaštite;
- Izgradnja sistema kvaliteta zaštite djece bez roditeljskog staranja i unaprjeđivanje hraniteljstva;
- Uspostavljanje efikasnog sistema finansiranja hraniteljstva.

Implementaciji Strategije razvoja hraniteljstva u Crnoj Gori značajan doprinos, pored Ministarstva rada i socijalnog staranja, dali su: Centri za socijalni rad, domovi za djecu, međunarodne organizacije (posebno UNICEF), ustanove drugih sistema, nevladine organizacije, dnevni centri za djecu sa smetnjama u razvoju, JU Centar za podršku djeci i porodici i mediji. Neizostavno, važan doprinos dale su i lokalne samouprave kroz sprovođenje socijalne politike i socijalne zaštite na lokalnom nivou u cilju razvoja usluge hraniteljstva.

Nevladin sektor je pružanjem usluga podrške hraniteljima kroz formiranje klubova hranitelja i djece iz hraniteljskih porodica, kroz javno zastupanje interesa građana, informisanje, promociju prava i mogućnosti, kroz učešće u standardizaciji doprinio unaprijeđenju kvaliteta sistema socijalne zaštite djece bez roditeljskog staranja.

U ovoj fazi implementacije Strategije, uloga medija je bila veoma važna i značajno je doprinijela popularizaciji razvoja hraniteljstva u Crnoj Gori.

Kancelarija UNICEF-a je pružila podršku procesu reforme sistema socijalne zaštite i razvoju hraniteljstva obezbjeđujući logistiku i materijalnu podršku koje doprinose promjenama. Kancelarija UNICEF-a je od posebnog značaja za većinu aktivnosti koje su predviđene Strategijom i koje doprinose standardizaciji usluga i unapređenju kompetencija kod profesionalaca, pa i samih hranitelja.

U okviru **prvog strateškog pravca** koji podrazumijeva reformu sistema zaštite djece bez roditeljskog staranja i razvoj hraniteljstva kao manje restriktivnog oblika zaštite, definisan je set opštih i specifičnih ciljeva. Kao primarni cilj predviđeno je ostvarivanje prava svakog djeteta na život u porodičnom okruženju i to, prije

svega, kroz unapređenje zakonodavne regulative za hraniteljstvo, odnosno stvaranje zakonskog osnova za razvoj hraniteljstva.

Zakonska regulativa

Kao članica UN-a i Savjeta Evrope, Crna Gora u reformi sistema socijalne i dječije zaštite poštuje standarde utvrđene u međunarodnim dokumentima. Za reformu sistema zaštite djece bez roditeljskog staranja i razvoj hraniteljstva, kao adekvatnijeg oblika zaštite, značajni su sledeći međunarodni dokumenti: Povelja o osnovnim pravima, Konvencija o pravima djeteta i dokument UN-a „Svijet po mjeri djeteta“, „Smjernice UN-a o prikladnoj primjeni i uslovima alternativnog staranja o djeci“, Preporuke Komiteta za prava djeteta, UN Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom, Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije, Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Milenijumski razvojni ciljevi UN.

Pored međunarodnih dokumenata, nacionalna dokumenta na koja se oslanja Strategija su: Ustav Crne Gore; Porodični zakon Crne Gore; Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti; Strategija razvoja socijalne i dječije zaštite u Crnoj Gori; Strategija za integraciju osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori.

Novim **Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti** (usvojen 2013.godine) ispoštovani su međunarodni standardi i obaveze preuzete ratifikacijom međunarodnih ugovora, prije svega onih koji se odnose na garancije ljudskih prava i sloboda i prava djeteta. Zakon je između ostalog usklađen i sa Konvencijom UN o pravima djeteta.

Donošenjem novog zakona realizuju se opredeljenja koja podrazumijevaju, između ostalog, podsticanje razvoja raznovrsnih i uvođenje novih usluga socijalne i dječije zaštite u zajednici i uključivanje u sferu pružanja usluga što više različitih aktera.

Novi Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti propisuje uvođenje različitih tipova porodičnog smještaja – hraniteljstva, uključujući standardni smještaj; smještaj uz intenzivnu ili dodatnu podršku; urgentni smještaj i povremeni smještaj, zatim standardizaciju hraniteljstva, unapređenje kvaliteta kroz licenciranje hranitelja i unapređenje podrške hraniteljima u skladu sa specifičnim ciljevima Strategije.

Djetetu mlađem od tri godine života ne obezbjeđuje se smještaj u ustanovu, osim izuzetno ako za to postoje naročito opravdani razlozi, uz prethodnu saglasnost nadležnog organa državne uprave.

Cilj razvoja socijalne i dječje zaštite je da se u Crnoj Gori uspostavi minimum standarda, kao i da se prilikom pružanja usluga ispod minimuma ne može ići, a svako podizanje standarda je cilj i zadatak socijalne i dječje zaštite. Standardi čine osnovu za uvođenje sistema licenciranja pružalaca usluga. Svi koji ispunjavaju standarde mogu dobiti licencu za rad. Standardi, takođe, daju podsticaj poboljšanju ponude i kvaliteta svih usluga za korisnika.

Zakonom je propisano osnivanje socijalne inspekcije preko inspektora socijalne i dječje zaštite u cilju uspostavljanja bolje kontrole u oblasti socijalne i dječje zaštite.

Zakonom je takođe utvrđen osnov za osnivanje Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu za obavljanje razvojnih, savjetodavnih, istraživačkih i drugih stručnih poslova u socijalnoj i dječjoj zaštiti. Zavod je osnovan u julu 2014.godine.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja je izradilo i **podzakonski akt** kojim se utvrđuju minimalni standardi hraniteljstva (strukturni i funkcionalni), definišu različiti tipovi hraniteljstva, i detaljnije propisuje usluga hraniteljstva, odnosno reguliše procedura za procjenu potencijalnih hraniteljskih porodica, njihovo praćenje i podrška.

Izradom podzakonskog akta omogućena je izgradnja sistema kvaliteta zaštite djece bez roditeljskog staranja što je predstavljalo cilj **drugog strateškog pravca** koji je definisan Strategijom.

Definisanje minimalnih standarda obezbijedilo je kvalitet u pružanju usluga, ujednačavanje stručnih stavova, usvajanje novog pogleda na dobrobit djece u sistemu socijalne zaštite i stvaranje optimalnih uslova za odrastanje djece.

Izrađen je i **program obuke za buduće hraniteljske porodice**, izrađen i publikovan **Vodič za hranitelje** i izrađene **Smjernice za zaposlene u centrima za socijalni rad** za primjenu propisa iz Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti i Pravilnika o hraniteljstvu.

Kampanja Vlade Crne Gore **“Svako dijete treba porodicu”** uz podršku UNICEF-a i Delegacije Evropske unije, koja je u septembru 2013.g. pokrenuta u cilju promocije osnovnog ljudskog prava svakog djeteta na život u porodici, trajala je **do 31. marta 2014.g.** Pomenuta kampanja imala je za cilj da se poveća broj hranitelja u Crnoj Gori i tako smanji broj djece u institucijama i da se podigne svijest o osnovnoj ljudskoj potrebi i pravu svakog djeteta da raste u toplom porodičnom okruženju.

Važno je istaći da razvoj hraniteljstva ima izuzetno značajnu podršku predsjednika Vlade Crne Gore, koji je otvorio i zatvorio pomenutu kampanju, UNICEF-a u Crnoj Gori kao i Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori.

Tokom kampanje, svi centri za socijalni rad u Crnoj Gori organizovali su različite promotivno-informativne aktivnosti za zainteresovane građane i potencijalne hranitelje. Kontinuiranim aktivnostima tokom i poslije kampanje postignuti su značajni rezultati. Nakon kampanje, nastavljene su različite aktivnosti na razvoju kampanje ali sa manjim medijskim intenzitetom.

Tokom juna 2014.g. uz podršku UNICEF-a, organizovane su **praktične obuke za hranitelje** koje su prema novim propisima obavezan dio procjene hranitelja. **Učesnici su bili hranitelji i socijalni radnici (ukupno 55 učesnika)** koji su prethodne godine prošli i osnovne i napredne obuke a koji su ovom prilikom u praktičnoj primjeni obuke dobili sugestije i instrukcije kako da ubuduće na što kvalitetniji način sprovode slične obuke.

Zatim, centri za socijalni rad su kontinuirano promovisali hraniteljstvo i pravo djeteta na život u porodičnom okruženju kroz različite aktivnosti kao što je učešće na Humanitarnom bazaru, odnosno postavljanje štanda sa promotivnim materijalom o hraniteljstvu koji je obezbijedio UNICEF. Humanitarni bazar je održan u aprilu 2014.g. u Tivtu.

Centar za socijalni rad za opštine Kotor, Tivat i Budva u saradnji sa UNICEF-om i Ministarstvom rada i socijalnog staranja Crne Gore, nastavio je promociju hraniteljstva u Crnoj Gori učestvujući u „Bokeljskoj noći“ sa barkom koja je nosila naziv: „Svako dijete treba porodicu“. Manifestacija je održana u avgustu 2014. godine, a barka je svojim učešćem u plovnoj povorci u kojoj je učestvovalo šezdeset baraki, bila vrlo zapažena i pohvaljena od strane kako građana Kotora, tako i turista koji su bili prisutni na ovoj manifestaciji.

Takođe, plivački vaterpolo klub „Jadran“ iz Herceg Novog pridružio se kampanji Vlade Crne Gore, UNICEF-a i EU „Svako dijete treba porodicu“. Kampanja je promovisana tokom međunarodnog vaterpolo takmičenja organizovanog krajem septembra u Herceg Novom. Baneri koji su bili postavljeni oko bazena na kome se održavalo takmičenje kao i ostali promotivni materijal obazbijedjeni su od UNICEF-a.

Najznačajniji rezultat ove kampanje, kao i aktivnosti koje su uglavnom centri za socijalni rad sprovodili poslije kampanje, tokom cijele 2014. godine, **je porast broja djece** koja su smještena u hraniteljske porodice, a naročito broja djece koja su smještena u nesrodničke hraniteljske porodice. **Krajem 2014.g. broj djece u nesrodničkim hraniteljskim porodicama je 200% (ili 3 puta) veći** u odnosu na period prije početka intenzivnog rada na razvoju hraniteljstva, odnosno prije kampanje. Takođe, krajem 2014.g. ukupan **broj nesrodničkih hraniteljskih porodica** je bio 32 , a što je ujedno broj za 220% (ili 3.2 puta) veći u odnosu na period prije kampanje.

Djeca na hraniteljstvu i hraniteljske porodice 2014.

HRANITELJSTVO po Centru za socijalni rad, na 31. decembar 2014.														
31. 12 2014.	Djeca na hraniteljstvu		Djeca na hraniteljstvu, po polu				Djeca na hraniteljstvu, po uzrastu				Djeca na hraniteljstvu, sa smetnjama/bez smetnji			
	ukupan broj		srodničko		nesrodničko		srodničko		nesrodničko		srodničko		nesrodničko	
CSR	srodničko	nesrodničko	žensko	muško	žensko	muško	uzrasta 0-3	uzrasta 3+	uzrasta 0-3	uzrasta 3+	sa smetnjama	bez smetnji	sa smetnjama	bez smetnji
Nikšić	57	9	26	31	5	4	1	56	4	5	1	56	0	9
Berane	25	3	7	18	1	2	1	24	1	2	3	22	2	1
Podgorica	140	15	69	71	4	11	3	137	2	13	2	138	0	15
Kotor	25	0	13	12	0	0	1	24	0	0	0	25	0	0
Rožaje	13	0	4	9	0	0	0	13	0	0	0	13	0	0
Bar	30	3	15	15	2	1	1	29	1	2	1	29	0	3
Plav	5	0	2	3	0	0	0	5	0	0	0	5	0	0
Herceg Novi	7	3	1	6	2	1	0	7	0	3	0	7	1	2
Pljevlja	2	3	0	2	3	0	0	2	1	2	0	2	0	3
Bijelo Polje	27	6	15	12	3	3	3	24	0	6	1	26	0	6
Total	331	42	152	179	20	22	10	321	9	33	8	323	3	39
Total	373		331		42		331		42		331		42	

HRANITELJSTVO po Centru za socijalni rad, na 31.12.2014.		
31.12.2014.	hraniteljske porodice	
CSR	<i>srodničke</i>	<i>nesrodničke</i>
Nikšić	34	9
Berane	16	2
Podgorica	97	10
Kotor	17	0
Rožaje	11	0
Bar	19	4
Plav	5	0
Herceg Novi	5	3
Pljevlja	2	2
Bijelo Polje	23	2
Total	229	32
Total	261	

Stručno osposobljeni profesionalci prate, kontrolišu i obezbjeđuju podršku hraniteljskim porodicama, kroz obezbjeđivanje usluga savjetodavnog i edukativnog rada, kao i organizovanjem obuka za hranitelje u grupnom radu. Aktivnosti profesionalaca koji prate i podržavaju hraniteljsku porodicu su: obezbjeđivanje redovnog procesa nadgledanja; informisanje hranitelja i djece (da primjenjuju adekvatne vaspitne metode djece i ne primjenjuju fizičko kažnjavanje djece, imaju jasne smjernice za hranitelje u kriznim situacijama i dr.) savjetovanje hranitelja; kontinuirane procjene potreba djece; sačinjavanje individualnih planova zaštite; organizovanje obuke; pisanje periodičnih izveštaja o napredovanju djece i ostvarivanju svrhe hraniteljstva; koordiniranje mreže podrške djeci i porodic; procjena i pisanje izvještaja o procjeni hraniteljskih porodica i dr.

Pozitivni efekti realizovanih aktivnosti vidljivi su i u rezultatima istraživanja koje je sprovedla agencija Ipsos Strategic Marketing u periodu od 01. do 05. februara 2014. godine. Rezultati su pokazali da, u poređenju sa periodom prije kampanje, manje stanovnika navodi smještanje djece u ustanove socijalne zaštite kao adekvatan vid zaštite djece bez roditeljskog staranja (63% naspram 69%), a značajno je veći procenat onih koji spominju hraniteljstvo kao oblik zaštite djece bez roditeljskog staranja (46% nasuprot 35%).

Informisanost građana Crne Gore u vezi sa hraniteljstvom je veća, kako oni sami to navode. Dok je prošle godine 71% njih tvrdilo da malo zna o hraniteljstvu, sada je taj procenat pao na 55%. U skladu sa tim, značajno više njih ističe da zna ponešto o hraniteljstvu (38% naspram 25%), ili da zna mnogo o hraniteljstvu (7% nasuprot 4%). Primjetna je veća upućenost stanovnika u pojedinosti u vezi sa hraniteljstvom – značajno više njih zna da je hraniteljstvo privremena briga o djetetu (sa 81% na 88%), kao i da hranitelj može biti potpuni stranac djetetu (sa 57% na 79%). U skladu sa tim, veći procenat građana upoznat je i sa pravima i dužnostima bioloških roditelja čija djeca su smještena u hraniteljsku porodicu, odnosno sa tim da biološki roditelji imaju pravo i dužnost

da sa djetetom održavaju lične odnose (sa 49% na 62%). Ključna distinktivna karakteristika hraniteljstva u odnosu na usvojenje, njen privremeni karakter, navodi 50%, u poređenju sa 43% građana u prošlom talasu istraživanja. Procenat neupućenih je značajno niži (15% u poređenju sa 28% u prošlom talasu istraživanja).

Najviše građana slaže se da je najbolje da brigu o djetetu preuzmu njegovi najbliži srodnici (80%). Ipak, udio onih koji smještaj djece u ustanove socijalne i dječije zaštite vide kao dobro rješenje za djecu bez roditeljskog staranja je u padu (sa 8% na 2%). U saglasnosti sa prethodnim nalazom je i podatak da je više onih građana koji se ne slažu sa tim da je smještaj djece bez roditeljskog staranja u ustanove adekvatan oblik zaštite (u prethodnom talasu istraživanja 37% se nije slagalo sa ovom idejom, dok sada ovaj procenat iznosi 44%). Oko dvije trećine građana (62%) dijeli mišljenje da dijete koje odrasta u ustanovi nema jednake šanse za rast i razvoj kao dijete koje odrasta u porodici. Ukoliko se uporedi adekvatnost smještaja djeteta u ustanovu sa smještajem u hraniteljsku porodicu, velika većina građana uviđa prednosti hraniteljstva (83%).

Generalno gledano, među građanima Crne Gore prisutni su pozitivniji stavovi o hraniteljstvu u poređenju sa prošlogodišnjim talasom istraživanja. Tako, značajno veći procenat uviđa važnost vaspitanja djeteta, iako ne osporava važnost gena (sa 86% na 92%). Takođe, znatno više stanovnika tvrdi da hraniteljska porodica može pomoći djetetu da se razvije u zdravu osobu, čak i ukoliko su u svom detinjstvu doživjela teške traume (sa 85% na 93%).

Kada je riječ o pružanju pomoći djeci bez roditeljskog staranja, primjetna je veća angažovanost građana kako kada je u pitanju finansijska pomoć (sa 20% na 32%) ili pomoć u hrani i odjeći (sa 37% na 48%), tako i kada je u pitanju pružanje podrške putem razgovora (sa 25% na 34%), kako građani navode.

U skladu sa povećanom informisanošću građana jeste i povećanje njihove zainteresovanosti za hraniteljstvo: tako, manje je onih koji navode da nijesu zainteresovani da budu hranitelji, dok je više onih koji iskazuju zainteresovanost. Želja da se pomogne (55%), kao i ljubav prema djeci (25%) najčešće motivišu zainteresovane građane da budu hranitelji.

Građani Crne Gore pokazuju veću prihvatljivost brige o djeci bez roditeljskog staranja različitih karakteristika – tako je značajno većem broju građana prihvatljivo da budu hranitelji djeci koja pripadaju različitim ranjivim grupama.

U sklopu **trećeg strateškog pravca** predviđeno je uspostavljanje stabilnog i efikasnog sistema finansiranja hraniteljstva u Crnoj Gori.

Pravilnikom je utvrđen iznos mjesečne nadoknade troškova smještaja kao i troškova za rad pružaoca usluge. Mjesečna naknada troškova smještaja korisnika na porodičnom smještaju-hraniteljstvu i porodičnom smještaju, utvrđuje se u visini troškova smještaja u javnu ustanovu socijalne i dječije zaštite, koju određuje nadležni organ državne uprave.

Naknada troškova smještaja korisnika na povremenom i urgentnom porodičnom smještaju-hraniteljstvu i povremenom i urgentnom porodičnom smještaju obezbjeđuje se u visini iznosa troškova smještaja u javnu ustanovu socijalne i dječije zaštite, preračunata po dnevnim troškovima za smještaj u odnosu na vrijeme boravka korisnika kod pružaoca usluge.

Naknada za rad pružaoca usluge standardnog, urgentnog i povremenog porodičnog smještaja-hraniteljstva i porodičnog smještaja, utvrđuje se u procentu od visine troškova smještaja korisnika u javnu

ustanovu socijalne i dječje zaštite, i to: 30% za jednog korisnika; 15% za svakog sljedećeg korisnika, kada je na smještaju više od jednog korisnika.

Naknada za rad pružaoca usluge porodičnog smještaja-hraniteljstva i porodičnog smještaja uz intezivnu ili dodatnu podršku, utvrđuje se u procentu od visine troškova smještaja korisnika u javnu ustanovu socijalne i dječje zaštite, i to: 50% za jednog korisnika; 25% za svakog sljedećeg korisnika, kada je na smještaju više od jednog korisnika.

Pružaoцу usluge urgentnog porodičnog smještaja-hraniteljstva i urgentnog porodičnog smještaja, obezbjeđuje se naknada za rad i u vrijeme kada nema korisnika na smještaju, a najviše mjesec dana od poslednjeg smještaja.

Naknada za rad pružaoca usluge standardnog porodičnog smještaja-hraniteljstva i porodičnog smještaja uz intezivnu ili dodatnu podršku obustavlja se za period trajanja povremenog smještaja.

Dakle, nadoknada za porodični smještaj iznosi oko 200€, a još 30% tog iznosa dobija lice koje pruža uslugu smještaja. Dijete bez roditeljskog staranja ima pravo na dječji dodatak, koji iznosi 30€mesečno. Ukupno, nadoknade iznose oko 300€ po djetetu.

Na ovaj način definisan je stabilan sistem finansiranja za sve oblike hraniteljstva i porodičnog smještaja.

Ukupan iznos sredstava dosad izdvojen za razvoj hraniteljstva u Crnoj Gori od početka 2011. je oko 150.000 EUR, od čega 36.000 EUR je izdvojeno za: izradu Strategije za razvoj hraniteljstva 2012-2016, izradu pripremnog programa za hranitelje, izradu programa obuke za zaposlene u centrima za socijalni rad, zatim za izradu podzakonskog akta o hraniteljstvu, vodiča za hranitelje, smjernica za zaposlene u centrima za socijalni rad i podršku centrima za socijalni rad u obuci hranitelja; 35.000 EUR je izdvojeno za: obuku zaposlenih u centrima za socijalni rad (pet modula osnovne obuke za zaposlene u centrima i napredna obuka za trenere), i oko 78.000 EUR je izdvojeno za kampanju „Svako dijete treba porodicu“.

Finansijska sredstva za realizaciju predviđenih aktivnosti obezbjeđuju se iz budžeta resornih ministarstava. Troškove kampanje i izradu programa obuke profesionalaca, obezbeđuju se iz sredstava Evropske unije (kroz fond IPA 2010), uz podršku UNICEF-a.

Aktivnosti u oblasti obrazovanja i vaspitanja

U cilju ispunjenja mogućnosti svakog djeteta Ministarstvo prosvjete radi na kvalitetnom obrazovanju koje se vodi načelom nediskriminacije. Shodno inkluzivnim principima na prvom mjestu se nalazi pravo djeteta da odrasta u porodici. Osim toga, u sistemu obrazovanja i vaspitanja nastavljaju se aktivnosti orijentisane ka deinstitucionalizaciji.

Kao mjere se ističu stalne obuke komisija za usmjeravanje. Tako je za 24 pedijatara i psihologa iz lokalnih komisija za usmjeravanje sproveden trenuing na temu Podrška deinstitucionalizaciji – servisi podrške za izmještanje djece iz institucija u partnerstvu sa UNICEF-om. Uslijedile su regionalne obuke (sever, primorje, centar) sa ciljem da se ujednači pristup u radu komisija, koje su obuhvatile temu djece sa ADHD-om. Ukupan

broj polaznika je bio 86. Pripremljen je Informativni materijal o procesu usmjeravanja djece s posebnim obrazovnim potrebama za profesionalce i roditelje. Urađeno je i Uputstvo za usmjeravanje djece s posebnim obrazovnim potrebama namijenjeno članovima Komisija.

Nadalje, u smjeru deinstitucionalizacije posebne ustanove su transformisane u resursne centre: JU „Resursni centar za *sluh i govor*“, Kotor; 2) JU Resursni centar za djecu i osobe sa intelektualnim smetnjama i autizmom „1.jun“, Podgorica; 3) JU Resursni centar za djecu i mlade „Podgorica“ (za *tjelesne i smetnje vida*). Profesionalci resursnog centra se angažuju kao podrška redovnom obrazovanju djece sa smetnjama u razvoju. Broj intervencija pruženih od strane stručnog kadra resursnih centara učenicima sa posebnim potrebama iz redovnih škola je bio ukupno 986 i individualnog su karaktera, na osnovu rješenja komisije za usmjeravanje. U RC Kotor sprovode se aktivnosti: kontinuirani tretmani djece na ranom uzrastu (uključuju boravak i rad s roditeljima naročito za one kojima je ugrađen kohlearni implant), kao i iz redovnog sistema (po osnovu rješenja o usmjeravanju). Resursni centar „Podgorica“ sproveo obuke: „Rana intervencija za djecu sa smetnjama u razvoju vida i smetnjama u tjelesnom razvoju“ za učesnike predškolskih ustanova, domova zdravlja i komisija za usmjeravanje djece, obuke za primjenu Brajevog pisma. U ovom Resursnom centru pripremljeni su udžbenici na Brajevom pismu za osnovnu školu, a u saradnji s UNICEF-om i Zavodom za udžbenike i nastavna sredstva udžbenici se prenose na audio zapis – CD. Od strane stručnog kadra u RC 1.jun obavljena su dva seminarra na temu autizam za 30 stručnih saradnika i nastavnika osnovnih škola.

U cilju prevencije bilo koje vrste nasilja od 2005/06 sprovodi se program „Škola bez nasilja - sigurno školsko okruženje“ u saradnji sa Kancelarijom UNICEF-a u Crnoj Gori u 40-tak škola. Urađeno je Uputstvo „Podjela odgovornosti i postupanje u cilju prevencije i u slučajevima pojave nasilja - uputstvo školama“. Koncipirano je na bazi smjernica preporučenih u Priručniku „Škola bez nasilja – sigurno školsko okruženje“, te na osnovu obaveza iz nadležnosti koji su propisani u okviru Protokola o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici. Ono nudi teorijske osnove za prepoznavanje svih oblika nasilja, zlostavljanja i zanemarivanje djece. Preporučuje ključne korake, mjere koje treba preduzeti kad se uoči nasilje i za izradu individualnog plana podrške. Praćen je formularima: Definicije i pokazatelji nasilja, Opis uloga, koraka, obaveza, postupaka iz nadležnosti (direktor/uprava škole, stručna služba, nastavnik i dr.), Formular za praćenje pojave nasilja u školi, Obavještenje koje upućuje škola, Plan zaštite i program rada sa djetetom.

U skladu sa aktivnostima definisanim strukturnim reformama u oblasti obrazovanja i vaspitanja revidirani su nastavni programi u obimu do 25% sadržaja. Svrha je da se djeci pruži više od poučavanja čitanja, pisanja i računanja i podstakne razvoj trajnih i primjenjivih znanja, vještina i stavova. Posebno se kroz predmetne programe Poznavanje prirode i društva, Poznavanje društva, Građansko vaspitanje još intenzivnije akcentuju dječija prava, posebno pravo na život u porodici. Ilustracije radi, predmetni program Poznavanje društva promoviše posebno ravnopravnost, nediskriminaciju i u okviru teme porodica se obrađuju usvojiteljska i hraniteljska porodica. Shodno tome kroz udžbenički komplet koji čine: udžbenik, radna sveska i priručnik za nastavnike je ova tema posebno naglašena na razvojno adekvatan način.

Aktivnosti Skupštinskog odbora za ljudska prava i slobode

Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, u okviru svoje Poslovnikom definisane nadležnosti, značajnu pažnju posvećuje promociji, zaštiti i afirmaciji prava djeteta.

Polazeći od nalaza u Izvještaju Evropske komisije o napretku Crne Gore za 2012. i 2013. godinu, Planom aktivnosti Odbora za ljudska prava i slobode za 2013. i 2014. godinu naročita pažnja je kroz brojne aktivnosti posvećena pravima djeteta u cilju poboljšanja njihovog položaja i podizanja stepena poštovanja njihovih prava.

U cilju **podrške Kampanji „Svako dijete treba porodicu“**, Odbor je u saradnji sa Predstavništvom UNICEF-a u Crnoj Gori organizovao **Javnu tribinu na temu „Prava djeteta-hraniteljstvo“, 2. marta 2015. godine u Herceg Novom.**

Imajući u vidu da je osnovno ljudsko pravo svakog djeteta da bude u porodici, kao i krajnji cilj koji se želi postići - povećanje broja hraniteljskih porodica i postepeno smanjenje, a u konačnom, ukidanje smještaja djece bez roditeljskog staranja u institucijama, Odbor za ljudska prava i slobode je navedenu aktivnost realizovao u cilju doprinosa promociji i razvoju hraniteljstva u Crnoj Gori. Javna tribina je utvrđena Planom aktivnosti Odbora za ljudska prava i slobode za 2014. godinu, ali zbog brojnih obaveza poslanika tokom godine, intenzivnog rada Skupštine i radnih tijela, Odbor nije bio u mogućnosti da je realizuje tokom 2014. godine, pa je ista realizovana u I kvartalu 2015. Odbor za ljudska prava i slobode je prepoznat po organizaciji javnih tribina koje se održavaju radi uspostavljanja direktne komunikacije poslanika sa građanima i ostvarivanja transparentnosti Skupštine i njenih radnih tijela, kao i zbog približavanja rada Odbora svim građanima.

Pored članova Odbora na Javnoj tribini učestvovali su predstavnici: institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Ministarstva prosvjete, Ministarstva zdravlja, Centra za socijalni rad u Podgorici, Centra za socijalni rad u Herceg Novom, Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, Dječijeg doma „Mladost“ u Bijeloj, NVO „Centar za prava djeteta“, hranitelji iz Herceg Novog, Podgorice i Nikšića i djeca odrasla u hraniteljskim porodicama.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode je upoznao učesnike Javne tribine da je Planom aktivnosti Odbora za 2013. i 2014. godinu naročita pažnja posvećena pravima djeteta, a od realizovanih aktivnosti izdvojio je Drugi Regionalni sastanak parlamentarnih radnih tijela nadležnih za ljudska prava i prava djeteta sa ombudsmanima za djecu zemalja regiona na temu: „Prava djeteta - unapređenje položaja djeteta u cilju zaštite od svih vidova eksploatacije“, održan u januaru 2014. godine u Regionalnoj školi za javnu upravu u Danilovgradu. Istakao je da je cilj sastanka bio razmjena mišljenja i dobrih praksi u zaštiti prava djeteta, kako bi se utvrdili ciljevi i pravci dalje međuparlamentarne saradnje i nacionalnih institucija za zaštitu ljudskih prava i prava djeteta.

Šef Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori, Benjamin Perks je saopštio da svako dijete ima pravo da živi i da se razvija u porodičnom okruženju i da je zaštita tog prava podstakla 21 zemlju da se prije četiri godine okupe da spriječe smještaj djece do tri godine starosti u institucije. Taj globalni pokret je potaknut rezultatima koji su proistekli iz istraživanja u oblasti neurologije, dječje psihologije i pedijatrije koja su ukazala na važnost kontakta djece sa roditeljima, posebno u ranom djetinjstvu, što je osnovni uslov za zdrav razvoj djeteta. Iskustvo napuštanja djeteta od strane porodice ili izdvajanja iz porodice, bilo na rođenju ili kasnije tokom života, je izuzetno traumatično za svako dijete.

Šef Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori je ukazao da se nakon Kampanje „Svako dijete treba porodicu“ tri puta povećao broj nesrodničkih hraniteljskih porodica. Izrazio je nadu i očekivanje da će se nastaviti ovim putem i da će Crna Gora biti jedna od prvih zemalja koja će uspjeti da u potpunosti iskorijeni smještaj djece mlađe od tri godine u institucijama. Istakao je da je neophodno nastaviti sa promocijom hraniteljstva i ukazao na važnost saradnje svih subjekata. Posebnu zahvalnost je uputio svim hraniteljima koji su otvorili vrata svog toplog doma i srca i prihvatili djecu.

Javnoj tribini Odbora za ljudska prava i slobode prisustvovali su i hranitelji i djeca koja su odrasla u hraniteljskim porodicama koji su upoznali ostale učesnike Javne tribine sa ličnim iskustvima.

Održavanje Javne tribine na temu “Prava djeteta- hraniteljstvo” ocijenjeno je veoma značajnim sa stanovišta promocije hraniteljstva i uključivanja svih društvenih subjekata u ovaj proces kako bi svako u domenu svojih mogućnosti i nadležnosti dao doprinos popularizaciji i promociji hraniteljstva u cilju povećanja broja hraniteljskih porodica u Crnoj Gori.

Informacija sa Javne tribine na temu “Prava djeteta- hraniteljstvo” usvojena je na 48. sjednici Odbora za ljudska prava i slobode, 1. aprila 2015. godine i dostupna je na linku

http://www.skupstina.me/~skupcg/skupstina/cms/site_data/25%20saziv%20ODBORI/LJUDSKA%20PRAVA/48-5.pdf

Aktivnosti u okviru NVO Centar za prava djeteta Crne Gore

Centar za prava djeteta Crne Gore je i u toku 2014. godini nastavio sa realizacijom aktivnosti koje predstavljaju dobar vid podrške članovima kluba hraniteljskih porodica i kluba djece iz hraniteljskih porodica na nivou Glavnog grada Podgorica. Ove aktivnosti su jednim dijelom projektno podržane od sredstava iz dijela prihoda od igara na sreću i po osnovu konkursa za finansiranje NVO koji je raspisivao Glavni Grad. Članovi kluba hranitelja i djece iz hraniteljskih porodica su aktivno doprinijeli kreiranju aktivnosti stavljajući akcenat na njima važne teme: razvoj hraniteljskih vještina i osnaživanje djece na hraniteljskom smještaju; iniciranje saradnje i promocije kontinuiteta usluge psihosocijalne podrške hraniteljskim porodicama kod organizacija na lokalnom nivou; informisanje i podrška hraniteljskih porodica u vezi ostvarivanja prava hraniteljskih porodica i administrativnih procedura za ostvarivanje prava; (samo)uvid o ispunjavanju uslova za ostvarivanje prava/trazjenje pomoći i podrške.

Rad kluba hranitelja se zasnivao na održavanju kolektivnih i individualnih sastanaka i obradu planiranih tema. Klub predstavlja organizovani način provođenja vremena hranitelja i djece iz hraniteljskih porodica. Hranitelji mogu razmijeniti informacije o njihovim potrebama i problemima. Podrška kroz klubske aktivnosti kod članova kluba je razvila osjećaj pripadnosti i samopodrške, obezbijedila savjete, intervencije u kritičnim situacijama koje prate odrastanje djece/mladih. Sa hraniteljima su se radile kontinuirano radionice koje doprinose povećanju nivoa njihovih vještina za kvalitetnije staranje o djeci koju imaju na smještaju

- Organizovane tematske radionice/tribune sa gostujućim predavačima (predavanja na životne teme)
- Organizovani susreti hranitelja sa lokalnim zvaničnicima
- Medijska promocija projektnih aktivnosti.

Predstavnici hranitelja su posjetili zvaničnike lokalne samouprave. Razgovarali su o važnosti podrške Glavnog grada, Podgorice kroz obezbjeđivanje jednokratnih novčanih pomoći u kriznim situacijama, o saradnji i zajedničkom rješavanju takvih situacija, procjeni potreba i problema djece i hraniteljskih porodica.

Dio aktivnosti kluba bile su posvećene obilježavanju datuma od važnosti:

Dan sigurnog interneta (11. Februar) – na ovaj način se željela skrenuti pažnja na neophodnost kontrolisanog i bezbjednog korišćenja interneta;

Međunarodni dan porodice (15 maj) - praznik posvećen važnosti zdrave i funkcionalne porodice kao najstimulativnijeg okruženja za razvoj svakog djeteta

Međunarodni dan pismenosti (08. septembar) – praznik koji podsjeća na važnost pismenosti i obrazovanja na ličnom i društvenom planu, važnosti kritičkog mišljenja, kognitivnog i ukupnog razvoja svakog čovjeka; važnost razvijanja pozitivnog stava prema kontinuiranom sticanju obrazovanja i znanja; podsticanje djece da slobodno i ravnopravno traže i dijele informacije, kao i da iskazuju svoje mišljenje radi ostvarivanja svojih prava i interesa, prava i interesa drugih).

Hranitelji su predložili, da se u ime njihovog kluba, Centar za prava djeteta ponovo obrati Ministarstvu prosvjete i Univerzitetu Crne Gore sa molbom da se razmotri mogućnost besplatnog studiranja za djecu/ mlade iz hraniteljskih porodica.

Povodom **nedjelje djeteta 1.-5. oktobra** Lokalni dječiji parlament Centra za prava djeteta pokrenuo je akciju "Knjiga za druga". U ovoj akciji su prikupili, u svojim školama veliki broj školske lektire, svesaka, školskog pribora koji su podijelili djeci iz prigradskih škola sa teritorije Podgorice i djeci iz hraniteljskih porodica koji su članovi kluba.

Na klubu hranitelja govorilo se i na temu **Briga o zdravlju** koja je govorila o važnosti i povezanost ishrane, rekreacije, higijene, ponašanja i zdravlja. Ovo je bila prilika za sticanje uvida da je briga o tijelu i zdravlju važan segment u životu ljudi, da očuvanje, unaprijeđenje, njega i briga o zdravlju omogućavaju kvalitetniji život, zadovoljstvo sobom, bolju opštu i radnu sposobnost; sticanje uvida kakvo ponašanje može da naruši tijelo i zdravlje, čime se može očuvati i unaprijediti zdravlje; sticanje znanja o važnosti zdravlja i upoznavanje sa zdravim navikama; upoznavanje sa osnovnim principima pravilne ishrane; razvijanje svijesti o navikama vezanim za pravilnu ishranu i primjereno ponašanje; ova priča je akcentovala potrebu odgovornog ponašanja kada su upitanju lijekovi i dr. farmaceutski preparati. Druga tema se odnosila na **Psihološki razvoj djece i mladih**. Ova tema je stavila akcenat na biološke osnove psihološkog razvoja, uticaj spoljnih faktora, važnost porodice u razvoju djece i mladih, značaj emotivne veze između roditelja i djece, škola i razvoj djece itd.

Visoke ocjene rada Kluba, odnosa voditeljice i članova, pokazuju da hranitelji, klub doživljavaju kao zajednicu kojoj pripadaju, mjesto na kojem se dobro osjećaju, gdje slobodno traže i pronalaze načine za ublažavanje djelovanja nepovoljnih životnih okolnosti, razvijaju hraniteljske vještine i osnažuju se za prevladavanje aktuelnih životnih teškoća. Takođe, ističu spremnost Kluba da adekvatno reaguje kako na postignuća hranitelja i djece tako i na probleme i krizne situacije, čime obezbjeđuje adekvatnu podršku hraniteljima i djeci. Na taj način Klub je ispunio funkciju priznanja hraniteljskog rada, podrške, razmjene relevantnih informacija o hraniteljstvu i pravima hraniteljskih porodica, edukativnu i savjetodavnu funkciju. Takođe, svi iskazuju potrebu za kontinuitetom u radu Kluba, kao dobre prakse psihosocijalne podrške hraniteljskim porodicama.

Klub djece iz hraniteljskih porodica ponudio je psiho-socijalnu podršku djeci iz hraniteljskih porodica i interaktivne psihosocijalne i edukativno- kreativne radionice, koje je realizovao voditeljski par Centra za prava djeteta Crne Gore. Kako su djeca uglavnom osnovnoškolskog i srednjoškolskog uzrasta jedan broj sastanaka je posvećen dječijoj osjetljivosti na uspjehe i neuspjehe u školi, na odnose odraslih u odnosu na njihove ostvarene rezultate, na obaveze i zanemarivanje obaveza. Djeca su u prilici da međusobno podijele iskustva, često su savjetnici jedni drugima, sagledavali probleme iz njihovog ugla, a grupa je imala sluha za različite probleme. Bilo je dosta savjeta, od toga kako da se određeni problemi sa nekim predmetom ili nastavnikom prevaziđu, a savjeti su prvenstveno bazirani na ličnim iskustvima ili iskustvima drugova/drugarica, do preporuka ko u gradu daje najbolje i najjeftinije dopunske časove iz pojedinih predmeta. Najveći broj djece ima problem sa savladavanjem gradiva iz matematike. Svi se slažu da je Klub djece iz hraniteljskih porodica jedan od vidova kvalitetnog provođenja slobodnog vremena. Svjesni su da bi trebali da smanje vrijeme koje provede sjedeći za kompjuterom i družeći se sa fiktivnim prijateljima na društvenim mrežama, a više čitajući kvalitetnu literaturu i družeći se sa stvarnim drugovima i drugaricama.

Jedan broj sastanaka je bio posvećen komunikaciji i koracima u rješavanju konflikata. Kroz više aktivnosti osvijestili su koliko je komunikacija važna u svakodnevnom životu. Kroz odigravanje uloga u pojedinačnim situacijama djeca su pokazala kako dobra komunikacija pomaže da se postigne cilj koji se želi, ali i da se izbjegn timeri konflikti. Djeca su u prilici da se upoznaju sa principima dobre komunikacije i načinima kako da dobra komunikacija opstane.

Predstavnici Kluba djece iz hraniteljskih porodica uzeli su aktivno učešće na VI **Zasijedanju dječijeg parlamenta koje je održano u Skupštini Crne Gore** (novembar 2014.godine) i **Zasijedanju Lokalnog dječijeg parlamenta u Skupštini Glavnog grada, Podgorica** (Decembar 2014).

Povodom Novogodišnjih praznika, djeci iz hraniteljskih porodica su podijeljeni poklon paketići od strane Centra za prava djeteta Crne Gore, novčana sredstva u iznosu od 100 eura od strane Glavnog grada Podgorica i novogodišnji paketići od strane Rotari Kluba.

Izazov koji je pred nama je prije svega jačanje prirodne porodice, pružanje još veće podrške majci i djetetu i stvaranje uslova za njihovu veću socijalnu i finansijsku samostalnost. Nastavićemo sa daljim snaženjem hraniteljstva u okviru proširene porodice, i razvojem standardnog-profesionalnog hraniteljstva, s posebnim akcentom na djecu od 0-3 godine. Radit će se na obezbjeđivanju svih neophodnih preduslova za punu primjenu novog zakonodavnog i strateškog okvira, te nastaviti sa jačanjem saradnje svih nadležnih sektora u cilju spriječavanja smještaja djece u ustanove. Ono što slijedi je nastavak inter-sektorskih edukacija za zdravstvene i socijalne radnike u cilju prevencije instituconalizacije, nastavak kampanje za podizanje svijesti javnosti o značaju porodice za dijete, te prednostima i značaju hraniteljstva, kao najpoželjnijeg alternativnog oblika zaštite za dijete, te nastavak edukacija stručnih radnika u cilju podizanja kvaliteta usluga.